

تبیین راهکارهای تربیت نسل جوان تمدن ساز توسط آموزش و پرورش از منظر امام خامنه‌ای (حفظه الله)

حسینعلی قیصری^۱

سعید بخشی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۱۷

چکیده

با توجه به تأکیدهای رهبر معظم انقلاب اسلامی درباره تربیت نسل تمدن ساز توسط معلمان عزیز و توصیه‌های معظم له بر تربیت ناب اسلامی برای رسیدن به تمدن و شکوفایی نوین اسلامی، در این نوشتار به توصیه‌ها و راهکارهای عملی و انگیزشی ایشان در تربیت نسل تمدن ساز می‌پردازیم. از منظر ایشان تربیت نسل تمدن ساز مستلزم اموری است که بدون آن تربیت چنین نسلی قابل تحقق نیست؛ اموری چون نهاد آموزش و پرورش، برنامه، متون آموزشی لازم، کیفیت آموزش، معلم و الگوسازی متناسب. خروجی چنین سیستمی نسل خودساخته، دارای هویت ایرانی - اسلامی، دانا، دانشمند، کارآمد، ماهر، آشنا با سبک زندگی اسلامی و سنت‌های ایرانی است؛ وجود یک چنین نسلی لازم است تا بتواند آن تمدن را بسازد. تحقق چنین تمدن فراگیری، مستلزم تربیت و توسعه نسلی با ویژگی‌های فوق است. ما در این تحقیق به روش استنادی و جمع‌آوری داده‌ها به توصیف مؤلفه‌های تحقق و تربیت نسل تمدن ساز از نگاه رهبری پرداخته‌ایم. منبع ما در این نگارش سایت معظم له بوده است.

واژگان کلیدی

امام خامنه‌ای، آموزش و پرورش، معلم، تربیت، نسل تمدن ساز.

مقدمه

آموزش و پرورش و معلمان در فرصت بسیار مهم دوازده ساله با ارتباط با کودک و نوجوان در

۱. دانشجوی دکتری معارف نهج البلاغه دانشگاه میبد (نویسنده مسئول) (hagh66524226@mail.com).

۲. استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی (saeidbakhshy@atu.ac.ir).

مدارس می‌توانند بهترین و زیباترین آب زلال آموزه‌های تربیتی اسلامی را در طی این دوازده سال در همه ابعاد زندگی، بر سرزمین جان و قلب دانش آموز جاری نمایند، و نسلی به نام نسل تمدن ساز تربیت کنند، که او را به سوی سعادت واقعی که همان تمدن نوین اسلامی است رهنمون شوند. معلم می‌تواند با تکیه بر ایمان به خدا و با هدف رساندن دانش آموز به قلّه قرب الهی، از سرچشمه اقیانوس وجودش درهای گرانسنگ تربیت را بر صفحه صفحه وجود دانش آموز، مانند «لولوا منثورا» اهدا نماید.

در بیانات گهر بار امام خامنه‌ای (حفظه الله) درباره تربیت نسل تمدن ساز توسط معلم، که بر گرفته از نورانیت فرهنگ الهی و نبوی و فرهنگ ناب قرآن کریم و سیره اهل بیت علیهم‌السلام می‌باشد، راهکارهای عملی و انگیزشی بسیاری وجود دارد که در این نوشتار به برخی از آنان اشاره نموده، تا بتوانیم براساس کلام نورانی ایشان، راه تربیت نسل تمدن ساز را برای رسیدن به شکوفایی تمدن اسلامی هموار نمائیم.

اهمیت تربیت نسل تمدن ساز آن جاست که رهبر عزیزمان در این باره می‌فرماید:

«زیرساخت اصلی هر تمدنی، منابع انسانی است دیگر؛ یعنی آن که می‌تواند یک تمدن را محتمل کند و ممکن کند و تحقق ببخشد، عبارت است از نیروی انسانی؛ این نیروی انسانی در کشور ما چه کسانی هستند؟ چه کسی می‌تواند در آینده یک چنین کار بزرگی را انجام بدهد؟ یک نسلی که با یک امتیازاتی همراه باشد؛ این نسل را شما می‌خواهید امروز بسازید. نسلی که خودساخته است، دارای هویت است؛ هویت ایرانی - اسلامی محکم و عمیقی دارد، دلباخته و فریفته این و آن و بازمانده‌های تمدن منسوخ شده شرق و غرب نیست؛ نسلی است دانا، دانشمند، کارآمد، ماهر، آشنا با سبک زندگی اسلامی و سنت‌های ایرانی؛ یک چنین نسلی لازم است تا بتواند آن تمدن را بسازد. اگر بخواهیم آن تمدن با آن فراگیری به وجود بیاید، ما بایستی این نسل را توسعه بدهیم، این تربیت گسترش پیدا بکند، فراگیر بشود. پس بنابراین اگر بخواهیم این کار را بکنیم، برای جمهوری اسلامی هیچ فرصتی بالاتر و بهتر از این دوازده سال نیست. این دوازده سال بزرگ‌ترین فرصت است برای جمهوری اسلامی که بتواند ارزش‌ها را، آرمان‌های انقلاب را به درستی به این نسل منتقل کند و هویت اسلامی و ایرانی را در او نهادینه کند؛ این دوازده سال بهترین فرصت است (بیانات امام خامنه‌ای در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱).

با توجه به بیانات ارزشمند امام عزیزمان، این رسالت یک رسالت عظیم و خیلی بزرگ می‌باشد که بر عهده آموزش و پرورش و معلمان عزیز خواهد بود.

پیشینه پژوهش

در رابطه با مسائل تربیتی و نسل تمدن ساز پژوهش های گوناگونی صورت گرفته است، اما با موضوع تبیین راهکارهای تربیت نسل جوان تمدن ساز توسط آموزش و پرورش از منظر امام خامنه‌ای (حفظه الله)، پژوهشی صورت نگرفته است. به عنوان نمونه: محمدی پویا و ترکاشوند (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «تربیت زمینه ساز تمدن نوین اسلامی با تأکید بر اندیشه های مقام معظم رهبری» به بررسی بیانات مقام معظم رهبری در رابطه با تربیت که می تواند زمینه ساز تمدن نوین اسلامی باشد، اشاره نموده است. حسین قناعتی (۱۴۰۲) نیز در مقاله ای با عنوان «روش های تربیت نسل تمدن ساز در گفتمان انقلاب اسلامی» به بررسی جامعه جهانی اسلامی که نیازمند پرورش نسل تمدن ساز است، تأکید می نماید و می نویسد: اولین نهاد در جامعه خانواده است و تربیت نسل در بستر خانواده شکل می گیرد. همچنین موسوی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «آسیب ها و راهکارهای تربیت اسلامی برای نسل تمدن ساز در حوزه پرورشی» به بررسی آسیب ها و راهکارهای تربیت نسل تمدن ساز در حوزه پرورش می پردازد و می نویسد: از مهم ترین اهداف انقلاب اسلامی تشکیل تمدن نوین اسلامی است. فراهم نمودن بستر مناسب برای تشکیل جامعه جهانی اسلامی و زمینه سازی ظهور حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف نیازمند پرورش نسل انقلابی و تمدن ساز است تا در سایه پرورش اسلامی فرزندان بتوانیم به تحقق آرمان اصیل انقلاب اسلامی نائل آئیم. در این مقاله آمده است: اولین نهاد در جامعه خانواده است و تربیت نسل در بستر خانواده شکل می گیرد و بعد از آن مدرسه نقش اساسی در شکل دهی این نسل دارد.

مفهوم شناسی

۱. تمدن

از نظر ساموئل هانتینگتون، تمدن بالاترین گروه بندی فرهنگ و گسترده ترین سطح هویت فرهنگی به شمار می آید. هنری لوکاس، تمدن را پدیده ای به هم تنیده می داند که همه رویدادهای اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و حتی هنر و ادبیات را دربر می گیرد. دیگر دانشمندان غربی، با پرداختن به «لفظ» تمدن، آن را واژه ای برای توضیح مراحل معین از تحول اجتماعی می داند. در مقابل، آرنولد توین بی، تمدن را حاصل نبوغ اقلیت نوآور، یعنی طبقه ممتازی در جامعه که از هوش، ابتکار و نوآوری برخوردارند، در سایه تحولات و سیر تکامل جامعه می داند.

وبر تمدن را محصول دانش و فناوری می‌داند. دوران‌ت بر آن است که وقتی فرهنگ عمومی به میزانی از رشد برسد، فکر کشاورزی به وجود می‌آید؛ این نظر همانند نظر وبر، برگرفته از معنای لغوی واژه تمدن به معنی شهرنشینی است. به دنبال فکر کشاورزی و بر اثر تبادلات بازرگانی و ارتباط شهرها، مردم رشد عقلی می‌یابند. بر این اساس، سجایای اخلاقی و ویژگی‌های نیک در میان آدمیان پدید می‌آید و کسی که اخلاق پسندیده و حسن معاشرت داشته باشد متمدن به حساب می‌آید (ولایتی، ۱۳۸۶ش: ۱۸-۱۹).

دانشمندان شرقی نیز، تعریف خاص خود را از تمدن ارائه داده‌اند؛ ابن‌خلدون تمدن را اجتماعی شدن انسان می‌داند اندیشمند دیگری تمدن را مجموعه‌ای از عوامل اخلاقی و مادی می‌داند که به جامعه فرصت می‌دهد، برای هر فردی از افراد خود، در هر مرحله‌ای از مراحل زندگی، از کودکی تا پیری، همکاری لازم را برای رشد به عمل آورد (همان).

به طور کلی، تمدن را می‌توان چنین تعریف کرد: تمدن، حاصل ارتقای روابط فردی و اجتماعی است که در سایه آن مظاهر زندگی مثل صنعت و تکنولوژی نیز متحول می‌شود یعنی زندگی از حالت بسیط و ساده خارج شده و شکل پیچیده‌ای در عرصه‌های مختلف آن مثل فرهنگ، هنر، سیاست، اقتصاد، صنعت و... پیدا می‌شود.

۲. تمدن نوین اسلامی

یکی از کلیدواژه‌هایی که به وفور در کلام مقام معظم یافت می‌شود، تمدن نوین اسلامی است؛ از نگاه ایشان، تمدن نوین اسلامی همان «تمدن شکوفایی اسلامی» است؛ تمدن اسلامی‌ای که استعدادها متناسب با زمان شکوفا بشود و خودش را نشان بدهد (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱).

از نگاه منابع دینی تمدن نوین اسلامی که فصل شکوفایی اسلام است از وعده‌های قطعی قرآن کریم درباره آینده جهان تمدن می‌باشد قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

«وعدالله الذین آمنوا منکم و عملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الأرض کما استخلف الذین من قبلهم و لیمکنن لهم دینهم الذی ارتضی لهم و لیبدلنهم من بعد خوفهم أمنا یعبدوننی لایشرکون بی شیئا...» (نور ۵۵).

از منظر آیه، خصوصیات چنین تمدنی عبارت از: قطعی بودن وعده الهی، مؤمنان صالح، صاحبان وعده که جانشینان الهی وارثان زمین‌اند؛ تمکن و جاگیری اسلام در روی زمین،

جایگزینی امنیت، به جای ترس و در نهایت عبادت آزادانه و عدم شرک در روی زمین است. که در روایات متعددی اوج تحقق آن را زمان ظهور امام زمان علیه السلام دانسته‌اند (نعمانی، ۱۳۹۷ق: ۲۴۰؛ طوسی، ۱۴۲۵ق: ۱۷۶).

۳. نسل تمدن ساز

از نگاه رهبری زیرساخت و پایه اصلی هر تمدنی، منابع انسانی است (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱)؛ یعنی کسی که می‌تواند یک تمدن را محتمل نموده و تحقق ببخشد، نیروی انسانی و نسلی با ویژگی‌های خاص است. تعریف نسل: واژه نسل دارای تعاریف متفاوتی می‌باشد هرچند که این تعاریف ارتباط نزدیکی با هم دارند، به نظر هیوز هر نسل بر پایه تجربیاتی که افرادش در آن شریک بوده‌اند حد و مرزی از خود به دست می‌دهد و در واقع خوشه‌ای حول محور این‌گونه تجربه‌ها تشکیل می‌شود. بالنسب در تعریف نسل آورده:

یک نسل عبارت است از فاصله میان والدین با فرزندانش؛ که بدین ترتیب بسیاری از مردم در طول زندگی خود شاهد حضور سه نسل هستند (فتحی و مطلق، ۱۳۹۰ش: ۳).

ویژگی‌های نسل تمدن ساز در کلام رهبری عبارت هستند از نسلی: باایمان، باوفا، مسئولیت پذیر، دارای اعتماد به نفس، دارای ابتکار، راستگو، باحیا، اهل فکر و اندیشه، محکم، قوی، عازم، جازم، با ابتکار، پیشرو و فعال، عاشق کشور، عاشق نظام، عاشق مردم، دانستن مصالح خود و کشور و دفاع از آن (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۶/۰۲/۱۷). دانا، توانا، خردورز، پارسا، پرهیزکار، پاکدامن، کارآمد، مبتکر، شجاع و اهل اقدام، نترسیدن از دشمن و تهدید او، نداشتن خواب‌رفتگی و غفلت،^۱ مأنوس با قرآن و عترت، عاشق شهادت،^۲ عدالت پرور، عدالت خواه، عدالت ساز،^۱ داشتن روحیه انقلابی (مثل

۱. «آموزش و پرورش باید بتواند انسان‌هایی تربیت کند دانا باشند، توانا باشند، خردورز باشند، پارسا باشند، پرهیزکار باشند، پاکدامن باشند، کارآمد باشند، مبتکر باشند، شجاع باشند، اهل اقدام باشند، از دشمن نترسند، از تهدید نترسند، خواب‌رفتگی و غفلت پیدا نکنند؛ انسان‌های این جوری تربیت کند. تربیت یک چنین انسان‌هایی، یک چنین جوان‌هایی، پایه اصلی ایران سربلند فرداست، پایه اصلی تمدن نوین اسلامی است» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱).

۲. «این همه کار بزرگ علمی در این کشور انجام گرفته، این همه مظاهر و نشانه‌های حقیقی دینداری در جامعه وجود دارد، که بنده بارها گفته‌ام، جوان امروز با قرآن و با دعای ندبه و با ماه رمضان و با گریه و با توسل و با تضرع و با پیاده روی به کربلا و با اینها زندگی می‌کند، این حرف‌ها کجا بود، کی بود؟ این همه شهید دانش‌آموز ما داریم،

نداشتن ترس، نداشتن ملاحظه‌کاری، عدم محافظه‌کاری عمل هنگام تشخیص، اهل پیشروی و عدم توقف، عدم انجام کارهای تزئینی و صوری، جدی کار کردن، استقبال از نقد عالمانه^۲ داشتن هویت ملی نهادینه^۳، روحیه آزاداندیشی، راستگو، بلندهمت، فداکار، پاکدامن، پرهیزکار،^۴ مجاهد راه حق، پاکباز و مخلص در راه اهداف الهی، فعال اقتصادی، خادم به فرهنگ کشور، مایه پیشرفت کشور، فسادستیز (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۰/۰۲/۱۴) دارای اعتماد به نفس، دارای امید، با نشاط، دارای سلامت جسمی و روحی، روشن بین، با اراده، کم‌هزینه، پرفایده (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۴/۰۲/۱۶) نظم، انضباط، تبعیت از

- چندین هزار شهید دانش‌آموز ما داریم، چه تعداد زیادی شهید معلم داریم، این دانش‌آموزهای شهید را چه کسی تربیت کرده؟ همین معلمین، همین آموزش و پرورش. دست کم نگیرید آموزش و پرورش دوره انقلاب را؛ در دوره‌های مختلف خیلی کار کردند» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱).
۱. «آنچه در مورد تعلیم و تربیت می‌خواهیم عرض بکنیم این است که جهت‌گیری تعلیم و تربیت کشور باید به سمت برخورداری از عدالت باشد؛ یعنی آموزش و پرورش ما، تعلیم و تربیت ما، عدالت‌پرور تربیت کند، عدالت‌خواه تربیت کند، عدالت‌ساز تربیت کند» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار فرهنگیان، ۱۳۹۷/۰۲/۱۹).
۲. «برای تحول آموزش و پرورش روحیه انقلابی لازم است. روحیه انقلابی یعنی ترس نداشته باشید، ملاحظه‌کاری نداشته باشید، محافظه‌کاری نداشته باشید؛ وقتی تشخیص دادید، عمل کنید، اقدام کنید؛ پیش بروید، به توقف راضی نشوید؛ کارها را تزئینی انجام ندهید. گاهی انسان یک کاری انجام می‌دهد، حالت تزئینی و تشریفاتی دارد؛ اینها سم است؛ نخیر، کار را جدی انجام بدهید؛ اینها تحول را عملی می‌کند، ممکن می‌کند، تحقق پیدا می‌کند. البته معنای این که من می‌گویم توقف نکنید، بروید، حرکت کنید، اقدام کنید، این نیست که اگر نقد عالمانه‌ای به شما شد، گوش نکنید؛ نخیر؛ یکی از حرکت‌های انقلابی هم همین است؛ نقد عالمانه را به گوش بگیرید، قدر بدانید، از ناقد و نقاد استقبال کنید» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱).
۳. هویت ملی به این معناست که افراد یک جامعه، نوعی منشأ مشترک را در خود احساس می‌کنند (یوسفی، ۱۳۷۹ ش: ۲۶-۲۷). در تعبیری کامل‌تر هویت ملی، مجموعه‌ای از گرایش‌ها و نگرش‌های مثبت نسبت به عوامل، عناصر و الگوهای هویت‌بخش و یکپارچه‌کننده در سطح یک کشور به عنوان یک واحد سیاسی است (حاجیان، ۱۳۷۹ ش: ۱۹۷). همان‌گونه که از تعریف هویت ملی بر می‌آید، این مفهوم دارای عناصر سازنده‌ای می‌باشد. از جمله مهم‌ترین آنها، می‌توان به ارزش‌های ملی، دینی، جامعه‌ای و انسانی اشاره کرد. ارزش‌های ملی، تمامی مشترکات فرهنگی اعم از: سرزمین، زبان، نمادهای ملی، سنت‌ها و ادبیات را شامل می‌شود؛ ارزش‌های دینی، تمام مشترکات دینی و فرهنگ دینی را شامل می‌شود؛ ارزش‌های جامعه‌ای به اصول، قواعد و هنجارهای اجتماعی نظر دارد، و ارزش‌های انسانی، به کلیه اصول و قواعد انسانی، فارغ از هر گونه محدودیت اجتماعی و جغرافیایی برای نوع بشر نظر دارد (زهیری، ۱۳۸۱ ش: ۲۰۱). رهبر معظم در اینباره می‌فرماید: «آموزش و پرورش یک فرصتی در اختیار دارد که هیچ دستگاه دیگری این فرصت را ندارد... این فرصت، برای نهادینه کردن هویت ملی در کودکان ما و مردان و زنان آینده ما، یک فرصت بی‌نظیری است؛ این در اختیار آموزش و پرورش است» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار فرهنگیان، ۱۳۹۷/۰۲/۱۹).
۴. همان..

قانون، داشتن، داشتن احساس تحقیق و مطالعه، داشتن فعالیت‌های جهادی، مبارزه با آسیب‌های اجتماعی (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱) داشتن احساس اعتماد به نفس ملی، آشنا با افتخارات ملی و دانشمندان و آرمان‌های انقلاب، آشنا با امام خمینی رحمته الله علیه، آمیخته با آرمان‌های انقلاب اسلامی (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱) سرحال، سرزنده، با انگیزه، آماده به کار، پرنرزی (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱) مشارکت اجتماعی، دوری از انزواهای اجتماعی نامطلوب، تکافل اجتماعی (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۵/۰۲/۱۳) دارای روحیه آزاداندیشی، بلندهمت، فداکار (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۷/۰۲/۱۹) عدم فراموشی دشمنی با آمریکا (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۷/۰۸/۱۲) داشتن غیرت و تعصب ملی (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۷/۰۸/۱۲) تبلیغ، ترویج و تبیین نظریه مقاومت در برابر دشمن بین خود و محیط زندگی و حتی در ارتباط با کشورهای دیگر و جوان‌های دیگر (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۷/۰۸/۱۲) خوب درس خواندن، خوب کار کردن، برای کشور کار کردن، در خدمت دشمن قرار نگرفتن، تقویت رابطه با خدای متعال، اهل توسل، اهل دعا، اهل نماز خوب، تلاوت قرآن، کمک به بندگان خدا، اجتناب از گناه (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۶/۰۸/۱۱) به دنبال سیاست مستقل، اقتصاد مستقل، فرهنگ مستقل، عدم وابستگی و اعتماد به دیگران (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۵/۰۲/۱۳) اهل ابتکار، بن بست شکن، گره‌گشا، امیدوار به آینده، حرکت به سوی آینده روشن (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۵/۰۸/۱۲). بنابراین برای تحقق آرمان مذکور باید چنین نسلی را توسعه و تربیت نمائیم.

ابزارها، مستلزمات و زمینه‌های تحقق نسل تمدن ساز^۱

از منظر امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) تربیت نسل تمدن ساز مستلزم داشتن ابزار متناسب و مستلزماتی است که بدون آن تربیت چنین نسلی قابل تحقق نیست.

ایشان در این باره می‌فرمایند:

البته ما به ابزارهایی هم احتیاج داریم. برای این کارها اولاً متن آموزشی لازم است؛ یعنی به اهمیت متن آموزشی توجه بکنید. با حرف زدن و گفتن و توصیه کردن، مطالب تمام نمی‌شود. کیفیت معلم هم مهم است؛ کیفیت معلم! هم کیفیت سواد و درس و علم و امثال اینها؛ البته برنامه و کارهای فوق برنامه‌ای لازم است (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱).

۱. آموزش و پرورش

نهادهای مختلفی در تربیت نسل تمدن ساز نقش دارند اما نقش آموزش و پرورش در این زمینه از همه نهادهای دیگر اثربخش‌تر است چرا که دانش آموز مهم‌ترین دوران تربیتی خود را در آموزش و پرورش طی می‌کند. این دوران ۱۲ ساله در آموزش و پرورش دوران شکل‌گیری شخصیت هر انسانی است.

از نگاه رهبری برای رسیدن به مطلوب مدنظر، آموزش و پرورش وظایف مهمی بر دوش دارد از جمله: برافراشتن پرچم علم؛ برافراشتن پرچم هویت ملی افتخارآمیز، هویت انقلابی و هویت اسلامی؛^۲ تربیت نسل تمدن ساز؛^۳ ایجاد انگیزه مجاهدت در دانش‌آموزان با معرفی

۱. «البته ما به ابزارهایی هم احتیاج داریم. برای این کارها اولاً متن آموزشی لازم است؛ یعنی به اهمیت متن آموزشی توجه بکنید. با حرف زدن و گفتن و توصیه کردن، مطالب تمام نمی‌شود. کیفیت معلم هم مهم است؛ کیفیت معلم! هم کیفیت سواد و درس و علم و امثال اینها؛ البته برنامه و کارهای فوق برنامه‌ای لازم است» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱) «یکی از چیزهایی که در این متون باید حتماً مورد توجه قرار بگیرد این است که پیام‌های انقلاب و معارف انقلاب در این متون باید گنجانده بشود. معارف انقلاب فقط در کتاب معارف دینی و مانند اینها نیست، یا در کتاب مثلاً ادبیات و امثال اینها؛ در همه متون می‌شود به مناسبت‌هایی معارف انقلاب را، اشاره‌های انقلاب را، درس‌های انقلاب را گنجانند» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱).

۲. «ما که معتقدیم پرچم علم را باید هر روز بیشتر بلند کرد در کشور، منتها در کنارش پرچم هویت ملی، هویت افتخارآمیز، هویت انقلابی، هویت اسلامی هم باید بلند بشود» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱).

۳. «آن وقت آن نسل سازنده تمدن به وجود می‌آید؛ نسلی که می‌تواند ملت را عزتمند کند، کشور را عزتمند کند، به وجود می‌آید. همه اینها در مدرسه انجام می‌گیرد. ارزش معلم را شما ببینید! آموزش و پرورش متصدی یک چنین

الگوها و برگزاری اردوهای جهادی؛^۱ جهت‌دهی صحیح اندیشه، انگیزه و حرکت زندگی؛^۲ فراهم نمودن فضا برای تربیت؛^۳ تربیت نسل محکم، قوی، عازم، جازم، با ابتکار، پیشرو و فعال؛^۴ داشتن روحیه انقلابی در آموزش و پرورش برای تربیت نسل تمدن‌ساز.^۵

- کاری است؛ به خاطر همین خصوصیات، وزارت آموزش و پرورش را با هیچ وزارتخانه دیگری نمی‌شود مقایسه کرد» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱).
۱. «نسل سوم و چهارم انقلاب که نه امام را دیده، نه دوران دفاع مقدس را دیده، نه شهدای نامدار دوره هشت ساله را دیده، امروز محکم و استوار در مقابل دشمن می‌ایستد، اصرار می‌کند که برود از حرم دفاع بکند و می‌رود دفاع می‌کند، یکی شهید می‌شود، ده نفر هم شهید نمی‌شوند و برمی‌گردند. این انگیزه مجاهدت کردن چیز کمی نیست، اینها را چه کسی تربیت کرده؟ آموزش و پرورش تربیت کرده» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱). «این اردوهای جهادی را چه کسی تهیه می‌کند؟ چه کسی می‌رود اردوهای جهادی؟ این جوان‌ها می‌روند؛ اینها را آموزش و پرورش تربیت کرده» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱).
۲. «هم اندیشه در این دوازده سال شکل می‌گیرد، هم انگیزه شکل می‌گیرد؛ جهت حرکت زندگی، انگیزه‌ها، آرمان‌ها، جهت‌گیری‌ها در وجود جوان ما و نوجوان ما، در همین دوازده سال به برکت حضور در کلاس‌های درس و شنیدن از معلمان و بودن در محیط مدرسه شکل می‌گیرد. ببینید این چقدر اهمیت دارد؛ یعنی آینده کشور مربوط به همین دوازده سال جوانان ماست» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۷/۰۲/۱۹) «از نظرات آن بزرگوار (شهید مطهری)، چه در زمینه مسائل آموزش و پرورش و چه در زمینه‌های دیگر، هر چه می‌توانید استفاده کنید، بهره‌مند بشوید؛ کتاب‌های ایشان ذهن را هدایت می‌کند، پرورش می‌دهد، پربار می‌کند از معارف صحیح و متین اسلامی» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۶/۰۲/۱۷).
۳. یکی از فعالیت‌هایی که آموزش و پرورش برای تربیت نسل تمدن‌ساز باید انجام دهد فراهم نمودن فضا برای تربیت نسل تمدن‌ساز می‌باشد. آماده‌سازی فضا برای معلم که بتواند حضور فعالی در مسئله تربیت دانش‌آموزان داشته باشد، ارتباط مستمر و منسجم با اولیای دانش‌آموزان، فرصت دادن برای طراحان و مجریان، تغییر در کتب درسی می‌تواند زمینه تربیت نسل تمدن‌ساز را مهیا نماید؛ مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای (حفظه الله): «آموزش و پرورش است که فضا را فراهم می‌کند برای معلم، برای دانش‌آموز، برای اولیا، برای طراحان، برای نویسندگان کتاب‌های درسی؛ اینها همه مؤثر است؛ آموزش و پرورش است که این کارها را انجام می‌دهد» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۶/۰۲/۱۷).
۴. «یک نسل محکم، قوی، عازم، جازم، با ابتکار، پیشرو، فعال؛ این جور نسلی [لازم است]؛ این کار آموزش و پرورش [است]؛ ببینید چه کار با اهمیتی است! می‌گوییم کار آموزش و پرورش، نمی‌گوییم کار معلم. با این که وسیله معلم است، اما معلم، تنها عامل ایجاد یک چنین نسلی نیست» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۶/۰۲/۱۷).
۵. لازمه پرورش نسل تمدن‌ساز این است که دست‌اندرکاران، تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان که می‌خواهند این نسل را تربیت نمایند باید دارای روحیاتی باشند که از آنها به عنوان روحیات انقلابی تعبیر می‌شود. روحیاتی چون عدم ترس، عدم ملاحظه‌کاری، عدم محافظه‌کاری، عمل هنگام تشخیص، اهل اقدام بودن، عدم کارهای ظاهری و تزئینی، جدیت در کار و استقبال از نقد عالمانه از توصیه‌های مقام معظم رهبری است که باید در مجموعه آموزش و پرورش وجود داشته باشد تا تربیت نسل تمدن‌ساز محقق گردد (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱).

۲. برنامه‌ریزی و کارهای فوق‌برنامه

تربیت نسل تمدن‌ساز چیزی نیست که اتفاقی و بدون برنامه تحقق یابد بلکه امری تدریجی و مستلزم برنامه‌ریزی دقیق است. آموزش و پرورش با توجه به امکانات، منابع و توانمندی‌های خود، با برنامه‌ریزی و کارهای فوق‌برنامه و ایجاد لحظه‌های زنده و پویا، راه را برای تربیت نسل تمدن‌ساز هموار نماید.

از نگاه رهبر انقلاب وصول به اهداف بلند مستلزم برنامه‌ریزی دقیق است به ویژه در زمینه تعلیم و تربیت لزوم آن چند برابر می‌شود علاوه بر این کارهای فوق‌برنامه نیز لازم است (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱).

۳. متون آموزشی لازم

بخش قابل توجهی از تربیت با معرفت بخشی و ارائه محتوای متناسب با آگاهی‌های دانش‌آموز است.

متونی که از محتوای مناسب برخوردار باشد تا بتواند پیام‌ها، معارف اشاره‌ها و درس‌های انقلاب را به مخاطب خود منتقل نماید.

ایشان در این باره می‌فرمایند:

یکی از چیزهایی که در این متون باید حتماً مورد توجه قرار بگیرد این است که پیام‌های انقلاب و معارف انقلاب در این متون باید گنجانده بشود. معارف انقلاب فقط در کتاب معارف دینی و مانند اینها نیست یا در کتاب مثلاً ادبیات و امثال اینها؛ در همه متون می‌شود به مناسبت‌هایی معارف انقلاب را، اشاره‌های انقلاب را، درس‌های انقلاب را گنجانند (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱؛ ۱۴۰۱/۰۲/۲۱).

۴. کیفیت آموزش

از جمله نکات برجسته در آموزش و تربیت نسل تمدن‌ساز ارتقاء کیفیت آموزش است؛ بالا بردن کیفیت آموزش مستلزم داشتن معلمان، دروس و علوم با کیفیت است (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱) کیفیت آموزش یکی از اهداف اساسی پیشرفت تربیتی و تحصیلی در آموزش و پرورش است که دارای چهار عامل مؤثر از جمله معلم، دانش‌آموز، محتوای درسی و امکانات و زیرساخت‌ها می‌باشد. که هر کدام براساس آن نقش تربیتی که می‌توانند ایفا نمایند، در تربیت نسل تمدن‌ساز مؤثر هستند.

۵. معلم

یکی از ارکان مهم در آموزش و پرورش که می‌تواند نقش بسیار برجسته‌ای در تربیت نسل تمدن‌ساز داشته باشد نقش معلم است.

اهمیت نقش معلم

در اهمیت نقش معلم همین بس که آنان جهادگران در میدان مبارزه با جهل و بی‌سوادی هستند و هویت‌سازی فرهنگی می‌کنند (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱) نقش آنان در زمینه‌ی اثرگذاری بر فکر و روح دانش‌آموز بی‌بدیل است^۱ چرا که آنها پایه‌ریزان تمدن نوین اسلامی‌اند (همان). معلم اگر تمام وجودش را برای تربیت نسلی الهی و آشنا با معارف دین یعنی قرآن کریم و سیره‌ی معصومین (ع) به کار گیرد، کاری شبیه کار انبیاء انجام داده است. آن‌جا می‌توان گفت معلمی شغل انبیاست، شغلی که بتوان یک نسل را برای جامعه والا و برتر تربیت نمود (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۴/۰۲/۱۶) ایجاد جامعه نمونه (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۳/۰۲/۱۷). معلم تراش‌دهنده‌ی گوهر گرانبهاست (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۲/۰۲/۱۸).

از سوی دیگر معلم مسئولیت سنگینی دارد، توقع همه از او برای تربیت جوان و نوجوان بیشتر است^۲ معلم با نقش‌آفرینی در این کار بزرگ باید با تمام ظرفیت و توان، بدون سستی و خستگی، با عشق و علاقه و بدون توجه به مشکلات، ایفای نقش نماید (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱) توجه داشته باشد که

۱. «نقش تأثیرگذار معلم بی‌بدیل است؛ نقشی که معلم می‌تواند در اثرگذاری فکری و روحی این مخاطبی که کودک امروز ما و مرد و زن آینده‌ی ما است، داشته باشد در دوران کودکی، در دوران نوجوانی تا تمام این دوره‌ی دوازده ساله نظیر ندارد، بی‌بدیل است؛ نه پدر، نه مادر، نه محیط، هیچ‌کدام این نقش را ندارند. معلم یک چنین چیزی است؛ آموزش و پرورش یک چنین دستگاهی است» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۴/۰۲/۱۶).

۲. «معلم رنج مواجهه‌ی تربیتی با جوان و نوجوان را بر دوش دارد؛ این کار کوچکی نیست؛ سخت است. همه هم از معلم توقع دارند و دل‌شان می‌خواهد که این نونهال‌شان، جوان‌شان، کودک‌شان وقتی رفت مدرسه، با تربیت معلم، مثل دسته‌گل در داخل خانواده بدرخشد؛ انسان این جور دلش می‌خواهد؛ همه توقع دارند از معلم» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۵/۰۲/۱۳).

عزیزترین امانت‌ها در دستان اوست^۱ و به بهترین وجه امانتداری نماید از نظر اخلاقی، علمی، رفتاری، آگاهی بخشی، دانایی بخشی، زنده نمودن روح دانایی در این امانت‌ها^۲ تربیت نسل تمدن‌ساز با ابتکار، خیرخواهی و دلسوزی معلم ممکن می‌شود (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱).

ویژگی‌های معلم تمدن‌ساز

نقش معلم آن‌جا مهم‌تر می‌شود که معلم برای تربیت چنین نسلی باید دارای خصوصیات و ویژگی‌ها و ظرفیت‌هایی باشد که بتواند از عهده این نقش برآید. معلم پرورش‌دهنده اخلاق در دانش‌آموزان است معلم اگر دارای مناعت طبع، صبور و بردبار، داشتن تدین، دارای اخلاص در عمل باشد کارش برای پرورش دانش‌آموزان پربرکت می‌شود حتی یک کلمه هم در این زمینه‌ها حرف نزنند (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۶/۰۲/۱۷).

از شاخص‌های دیگر معلم نسل تمدن‌ساز این است که باید در همه جا و در همه زمان‌ها به معنای واقعی کلمه معلم باشد در کلاس درس معلم باشد، هنگام صحبت، در محیط زندگی و کار او تعلیم و تربیت باشد و به طور خاص همانند شهید مطهری از تمام ظرفیت وجودی خود استفاده نماید و در راه تعلیم و تربیت تلاش و کوشش نماید (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۴/۰۲/۱۶). معلم باید به معنای واقعی کلمه، معلم دین، پارسایی و انقلاب باشد (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۸/۰۲/۱۱).

معلم پرورش‌دهنده اخلاق در دانش‌آموزان است به عمین دلیل باید منیع الطبع، صبور،

۱. «معلم احساس کند امانتدار است؛ آن امانتی هم که به او سپرده شده که باید از زیر دست او سالم و با ارزش افزوده خارج بشود، عزیزترین امانت‌هاست؛ عزیزترین امانت‌ها؛ یعنی این نوجوانی که زیر دست شماست. دردانه کشور نوجوان‌ها و جوان‌های کشورند دیگر هم در مقیاس کشوری، هم در مقیاس خانواده که فرزند خودشان، پسرشان، دخترشان را فرستاده‌اند زیر دست معلم این امانت بسیار باارزشی است، این امانت دست شماست» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱).

۲. «این امانتداری را بایستی به بهترین وجهی [انجام بدهید]؛ هم از لحاظ اخلاقی، هم از لحاظ علمی، هم از لحاظ رفتاری، هم از لحاظ آگاهی بخشی، دانایی بخشی؛ روح دانایی را در این امانت باید شما زنده کنید. و البته اگر معلم ما دین‌باور و دین‌مدار باشد، این کار به بهترین وجهی انجام می‌گیرد که امیدواریم ان‌شاءالله این معنا باشد» (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱).

متدین، متین باشد تا بتواند این خصوصیات و خصلت‌ها را با رفتار خود به دانش‌آموز خود منتقل کند هرچند یک کلمه هم در این زمینه‌ها حرف نزند (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۶/۰۲/۱۷) اخلاص داشته باشد چرا که اخلاص در کار معلم، باعث برکت می‌شود (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۵/۰۲/۱۳) مطهری وار باشد یعنی دارای اوصافی چون زمان‌شناس، نیازشناس، پر کردن خلأ نیازها، اهل فکر، اهل فهم، با حوصله، با نشاط و سرزنده و پیگیر باشد (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۴/۰۲/۱۶؛ ۱۳۹۵/۰۲/۱۳؛ ۱۳۹۸/۰۲/۱۱). اگر معلم نقش معلمی خویش را در تمامی زمینه‌ها به خوبی اجرا نماید می‌توان امیدوار بود، نسلی تربیت شود که پایه‌ریز تمدن نوین اسلامی باشد.

نقش معلم در اثرگذاری بر دانش‌آموز

نقش معلم در اثرگذاری بر دانش‌آموز به دو صورت مطلوب و نامطلوب است که در ادامه هریک را به طور تفصیل توضیح خواهیم داد.

الف) اثرگذاری مطلوب

اثرگذاری مطلوب معلم، تربیت دانش‌آموزانی با خصوصیات زیر است: (۱) عالم؛ (۲) فکور؛ (۳) دارای روح تحقیق؛ (۴) علاقمند به تحقیق و پژوهش؛ (۵) شریف؛ (۶) نجیب؛ (۷) خیرخواه؛ (۸) خوشدل؛ (۹) پاک‌نفس؛ (۱۰) خوشبین؛ (۱۱) دارای اعتماد به نفس؛ (۱۲) امیدوار و علاقه‌مند به کار و فعالیت؛ (۱۳) متدین؛ (۱۴) پارسا؛ (۱۵) پاکدامن؛ (۱۶) مؤمن؛ (۱۷) پرانگیزه؛ (۱۸) صبور؛ (۱۹) امیدوار؛ (۲۰) خوشبین؛ (۲۱) علاقه‌مند به منافع عمومی؛ (۲۲) علاقه‌مند به رسیدن به قله‌های کمال شخصی و جمعی؛ (۲۳) با ابتکار؛ (۲۴) متفکر؛ (۲۵) اهل تحقیق؛ (۲۶) اهل پیشروی (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۸۹/۰۲/۱۵).

برای تحقق اوصاف مذکور معلم باید با دادن اعتماد به نفس، امید دادن، روانه کردن دانش‌آموز در میدان‌های عمل، تزریق روح دیانت، تربیت انسان زیرک، ساختن انسان پرتلاش، تربیت انسان اجتماعی، ساختن انسان علاقمند به مصالح جمع و جامعه، زنده نمودن روح ابتکار در او (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۸۹/۰۲/۱۵) به فعلیت رساندن استعدادها و نوجوانان و کودکان (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۱/۰۲/۱۳)، ایفای نقش نماید.

ب) اثرگذاری نامطلوب

اثرگذاری نامطلوب معلم، تربیت دانش‌آموزانی با خصوصیات زیر است: سطحی بار آوردن و بی‌علاقه‌گی به تعمق، بی‌علاقه‌گی به معلومات، شریک، بددل، بدخواه، ناامید، مأیوس، منزوی، لابیالی، بی‌اعتنای به ارزش‌های اخلاقی، بی‌اعتنای به تعالیم دینی است (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۸۹/۰۲/۱۵).

عرصه‌های تعلیم معلم

کار معلم صرفاً انتقال یک سری مفاهیم ذهنی محدود به دانش‌آموز نیست بلکه تعلیم معلم به صورت وسیع در سه عرصه مهم: علم‌آموزی، روش تفکر، رفتار و اخلاق‌آموزی است؛ ایشان در این باره می‌فرمایند:

معلم، هم باید علم بدهد، هم باید روش تفکر و کار تفکر را بیاموزد، هم رفتار و اخلاق‌آموزی در کار او باشد. اگر تعلیم را یک معنای وسیعی بگیریم، این سه عرصه را شامل می‌شود. پس بنابراین معلم دانش می‌آموزد، تفکر می‌آموزد، اخلاق و رفتار هم می‌آموزد؛ آموختن رفتار و اخلاق از قبیل آموختن دانش نیست که فقط انسان از روی کتاب بخواند؛ درس اخلاق را با کتاب نمی‌شود منتقل کرد، بیش از کتاب و بیش از زبان، رفتار مؤثر است؛ یعنی شما در داخل اتاق درس و میان دانش‌آموزان، با رفتار خودتان به آنها درس می‌دهید (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه‌الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۳/۰۲/۱۸؛ ۱۳۹۳/۰۲/۱۸).

الگوسازی

الگو کسی یا چیزی است که مورد توجه همه قرار می‌گیرد و ویژگی‌ها یا کمالاتی در او هست که باعث می‌شود دیگران نسبت به راه و مقصدی که در پیش گرفته‌اند از آنان نمونه و الگو بگیرند و راه و روش آنان را بپیمایند، الگوپذیری یکی از ویژگی‌های طبیعی و فطری انسان هاست (شکری، ۱۳۹۶ ش: ۲۵۰).

وجود الگوهای متعدد در عرصه‌های مختلف علمی، فرهنگی، نظامی، جهاد و... یکی نکات برجسته در کشور ما برای نوجوانان و جوانان است این امر سبب سهولت در امر تربیت، انتقال معارف و نهادینه‌سازی آن است.

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید:

ما خوشبختانه در محیط زندگی خودمان امروز الگو داریم، الگوهای برجسته‌ای داریم. ما

دیگر امروز دچار فقد الگو نیستیم که برویم سراغ فلان آدم تاریخی بیگانه؛ امروز در زندگی خودمان، جلوی چشم خودمان [الگو داریم]. شهیدای هسته‌ای ما یکی از الگوهای بزرگند؛ شهید چمران یک الگو است؛ شهید چمران یک دانشمند به معنای واقعی کلمه بود؛ دانشمند بود، درس خوانده و تحصیل کرده بود اما یک مبارز واقعی، یک مجاهد واقعی هم بود، به معنای واقعی کلمه؛ شهید آوینی یک الگو است؛ شهید حججی یک الگو است. ببینید؛ از انواع و اقسام الگوها در اختیار ماست. این برادر عزیزمان خیلی خوب این‌جا بیان کردند؛ گفتند الگوی من، معلم کلاس اولم بود اما حالا الگوی من حججی است؛ بله، از این الگوها ما داریم؛ با شجاعت، با شهامت، با احساس مسئولیت، با قدرت، با عزت در مقابل دشمن می‌ایستد برای این‌که به اهداف والای بزرگ جامعه خود و نظام خود کمک کند؛ نه برای شخص خود. اینها در یک دعوی شخصی از بین نرفتند؛ شهید شهرداری و شهید علی محمدی و احمدی‌روشن و دیگران، در مسائل برای افتخار و سربلندی ملت حرکت کردند و پیش رفتند؛ اینها الگویند؛ ما در جامعه خودمان، جلوی چشم خودمان، در زمان خودمان این الگوهای عزیز را داریم (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۷/۰۲/۱۹).

ویژگی‌های یک الگوی خوب برای نسل تمدن ساز از نگاه ایشان عبارت است از غیرت، همت، صداقت، سلامت، فداکاری، بینش والا و... ایشان در این باره می‌فرماید:

ما این همه جوان خوب داریم؛ اینها را یکی در بیاورند، بگذارند جلوی جوان نسل حاضر؛ غیرت او را، همت او را، صداقت او را، سلامت او را، فداکاری‌های او را، بینش والای او را، رفتار نیک او را با مردم، با هموعان، با پدر و مادر، با خانواده، با دوستان، بگذارند جلوی چشم جوان نسل امروز؛ خود این آموزنده است (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۳۹۱/۰۲/۱۳).

آسیب‌ها و مشکلات تربیت نسل تمدن ساز

تربیت نسل تمدن ساز به صرف داشتن برنامه، معلم و متون آموزشی محقق نمی‌شود بلکه در مسیر تحقق این مهم آسیب‌ها و مشکلات جدی وجود دارد از جمله:

بی‌تدبیری، عدم دانایی، عدم همت و تلاش و مجاهدت، کم‌حوصلگی، بی‌صبری، ناشکیبایی، خستگی، دستپاچگی و...

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرمایند:

لکن مشکلاتی وجود دارد در آموزش و پرورش ما که بنده حالا چند نکته را در این زمینه عرض می‌کنم. برطرف کردن این مشکلات و رسیدن به وضع مطلوب، هم احتیاج دارد به تدبیر و دانایی، هم همت و تلاش و مجاهدت، و هم حوصله ورزیدن، صبر کردن،

شکیبایی داشتن؛ مدیران خسته نشوند، دستپاچه نشوند، کار را با شکیبایی دنبال کنند. (بیانات امام خامنه‌ای (حفظه الله) در دیدار معلمان و فرهنگیان، ۱۴۰۱/۰۲/۲۱).

صبر و استقامت در برابر سختی‌ها و مشکلات و تلاش و مجاهدت برای عبور از این موانع برای نسل تمدن‌ساز کلید همه موفقیت‌ها می‌باشد و انسان را به فلاح و رستگاری می‌رساند. قرآن کریم می‌فرماید:

﴿يا أيها الذين آمنوا اصبروا و صابروا و رابطوا و اتقوا الله لعلكم تفلحون﴾؛
ای اهل ایمان در کار دین صبور باشید و یکدیگر را به صبر و مقاومت سفارش کنید و مهیا و مراقب کار دشمن بوده و خداترس باشید، باشد که پیروز و رستگار گردید.

نتیجه‌گیری

حضرت امام خامنه‌ای (حفظه الله) نکات ارزشمند و راهگشایی را برای تربیت نسل تمدن‌ساز توسط آموزش و پرورش و معلمین بیان فرموده‌اند. این ارزش‌های ناب می‌تواند درپیشبرد اهداف ملکوتی و الهی نسل تمدن‌ساز منتظر، تأثیر به‌سزایی داشته و جامعه را به سمت شکوفایی اسلامی هدایت نماید. امام خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی با بیانی زیبا و رسا با فصاحتی مثال‌زدنی و بلاغتی ناب، هندسه رسیدن به تمدن اسلامی را چنان ترسیم نمودند که آموزش و پرورش و معلمان اگر این راهکارهای انگیزشی را با جان و دل عملی نمایند و انتظار حضرت آقا را برآورده نمایند، نسلی تمدن‌ساز منتظر که همان نسل تراز انقلاب اسلامی می‌باشد، تربیت خواهند نمود؛ ان شاء الله.

منابع

قرآن کریم

۱. حاجیانی، ابراهیم (۱۳۷۹ش)، «تحلیل جامعه‌شناسی هویت ملی در ایران و طرح چند فرضیه»، فصل‌نامه مطالعات ملی، شماره ۵.
۲. زهیری، علیرضا (۱۳۸۱ش)، انقلاب اسلامی و هویت ملی، قم: انجمن معارف اسلامی ایران.
۳. شکر، آرزو (۱۳۹۶ش)، حقوق اهل بیت (علیهم‌السلام)، قم: نشر هاجر.
۴. طوسی، محمدبن حسن (۱۴۲۵ق)، الغیبه، تحقیق: عبادالله تهرانی و علی احمد ناصح، قم: مؤسسه المعارف الإسلامية، سوم.

۵. فتحی، سروش؛ مطلق، معصومه (۱۳۹۰ش)، «جهانی شدن و فاصله نسلی (مطالعه جامعه شناختی فاصله نسلی: با تاکید بر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات)»، فصل‌نامه مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، شماره ۲.
۶. نعمانی، ابن‌ابی زینب (۱۳۹۷ق)، *الغیبه*، محقق و مصحح: علی‌اکبر غفاری، تهران: نشر صدوق، اول.
۷. ولایتی، علی‌اکبر و نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها؛ مرکز برنامه‌ریزی و تدوین متون درسی (۱۳۸۶ش)، *فرهنگ و تمدن اسلامی*، قم: دفتر نشر معارف.
۸. یوسفی، علی (۱۳۷۹ش)، «فرهنگ و هویت ایرانی، فرصت‌ها و چالش‌ها (میزگرد)»، فصل‌نامه مطالعات ملی، شماره ۴.
۹. سایت مقام معظم رهبری، Khamenei.ir.